

НАЗИВНИЙ ВІДМІНОК ОДНИНИ І МНОЖИНИ ЧЛЕННИХ ПРИКМЕТНИКІВ У АКТОВІЙ МОВІ СЕРЕДНЬОЇ НАДДНІПРЯНЩИНИ 17–18 СТ.

У статті розглянуто історично-діалектні форми прикметникової парадигми називного відмінка однини і множини пам'яток XVII – XVIII ст., що походять із Середньої Наддніпрянщини. Простежено еволюцію флексій усіх родів прикметника твердої і м'якої відмін, а також визначено інваріанти, які стали нормативними у сучасній українській мові.

Ключові слова: пам'ятки XVII – XVIII ст., історико-діалектні форми, прикметникова парадигма.

This work analyses the historical and dialect forms of the adjectival paradigm of nominative case in singular and plural of the materials of XVII to XVIII centuries originating from the Middle at Dnieper region. The evolution of the flexions of all the genders of hard and soft adjectives is studied. The invariants that have become normative in contemporary Ukrainian language are presented.

Key words: originals of XVII – XVIII centuries, historical and dialect forms, adjective paradigm.

В статье рассматриваются историко-диалектные формы парадигмы прилагательных именительного падежа в памятниках XVII – XVIII ст. Исследуется эволюция флексий прилагательного, определяются инварианты, ставшие нормативными в современном украинском языке.

Ключевые слова: памятники XVII – XVIII ст., историко-диалектные формы, парадигма прилагательного.

Як відомо, діалектною основою сучасної української мови став середньонаддніпрянський говір, один з архаїчних говорів південно-східного наріччя¹. Саме на території Середньої Наддніпрянщини зароджується наприкінці XVIII ст. і протягом першої половини XIX ст. нова українська літературна мова.

Питання, як середньонаддніпрянський говір трансформувався, і до цього часу залишається не до кінця з'ясованим. Унаслі-

док різних історичних обставин значна кількість документів дійшла до нас лише з XVII – XVIII ст. Цей період був вирішальним для становлення літературної мови, бо старі традиційні форми витісняються народнорозмовними, і останні фіксуються і закріплюються на письмі все частіше. Як зазначає дослідник українських пам'яток В.А. Передрієнко: "У літературно-писемних пам'ятках XVIII ст., особливо другої половини, здебільшого не витримувалася книжна основа як єдиний цілісний тип. В одному ж і тому самому тексті, наприклад слов'яноруському, найчастіше змішувалися гетерогенні елементи: церковно-слов'янські, українські народні, російські, а також латинські, польські та ін. Таким чином, книжна основа, її структура все більше набувала стихійного мовного вигляду"².

Серед писемних документів цього періоду на особливу увагу заслуговують пам'ятки ділового письма і насамперед актові книги, які велися у різних містах і містечках України.

Дослідження середньонаддніпрянських говорів почалося з загальної описової праці про діалекти української мови К.П. Михальчука "Наречия, поднаречия и говоры Южной России в связи с наречиями Галичины" (1871), зробленої на основі порівняно невеликого об'єму матеріалу, записаних за спеціальною програмою діалектних матеріалів середньонаддніпрянських говорів. На жаль, після спроби К.П. Михальчука не було спроб зробити науковий опис місцевих особливостей середньонаддніпрянських говорів. Усі наступні діалектологічні дослідження Середньої Наддніпрянщини були присвячені або описам окремих говірок, або характеристиці деяких рис ширших говіркових масивів, або спробам описати окремі масиви середньонаддніпрянських говорів. Окремі мовні явища досліджували ряд науковців, зокрема фонетичну систему розглядали у своїх роботах М. Йогансен ("Фонетичні етюди (замітки з нагоди фонетики м. Шишак на Полтавщині у зв'язку з літературною вимовою)", 1925); П. Бузук (стаття "Діалектологічний нарис Полтавщини" у кн. 2, К., 1929); І. Варченко (монографія "Лубенські говірки і діалектна суміжність", К., 1963), В. Брахнов ("Фонетичні риси говірок Переяслав-Хмельницького району на Київщині", 1960).

Іменник у середньонаддніпрянських говорах дослідила у своїй дисертаційній роботі Г. Воронич. Особливості фонетичної, граматичної та лексичної будови південно-східних говорів у своїх наукових розвідках аналізували В. Богородицький, В. Вашенко, Н. Прилипка, О. Маштабей, Л. Лисенко, М. Жовтобрюх, П. Гнедич, О. Дорошкевич, Ф. Жилко, М. Кривчанська, А. Кримський, Г. Мартинова, В. Матвєєва, О. Маштабей, А. Могила, М. Наконечний, І. Омеляненко, Л. Прокопова, Є. Рудницький, Г. Тарасенко. Історичному висвітленню словотворення різних частин мови в українській мові, у тому числі й прикметника, присвячені розділи у підручниках з історичної граматики (Бевзенко С.П. Історична морфологія української мови. Нариси із словозміни та словотвору (1960); Безпалько О.П., Бойчук М.К., Жовтобрюх М.А., Самійленко С.П., Тараненко І.Й. Історична граматика української мови (1957; 2-ге вид. – 1962); Самійленко С.П. Нариси з історичної морфології української мови. Ч.І (1961). Ч.ІІ (1970)). В українському мовознавстві заслуговує на увагу монографія А.П. Грищенка "Прикметник в українській мові" (1978), у якій репрезентовано походження категорії прикметника, його словотворчу структуру, розглянуто систему прикметникових форм праслов'янської доби, української мови, проте без локальної диференціації.

Становлення прикметникової парадигми у середньонаддніпрянських говорах є мало дослідженою ланкою, що потребує ґрунтовного аналізу.

Об'єктом нашої роботи є дослідження історико-діалектних форм прикметникової парадигми називного відмінку однини і множини пам'яток XVII – XVIII ст., що походять із Середньої Наддніпрянщини. За Ф. де Соссюром³, під прикметниковою парадигмою тут розуміємо відношення, якими пов'язані між собою одиниці, що характеризуються спільністю з прикметником за формою чи за змістом або за тим і за тим одночасно. Ця парадигма характеризує, крім прикметника, і такі частини мови, як деякі розряди займенників, порядкові числівники, а також дієприкметники. Прикметникові парадигми характеризуються значною кількістю кінцевих морфем, що виникають унаслідок існу-

вання шести відмінків (окрім кличного), двох числових аспектів – однини та множини, а також ознак роду. Розрізняються парадигми за твердими та м'якими основами, а також парадигми повних та неповних прикметників. До специфічних особливостей української прикметникової словозміни належить наявність стягнених і нестягнених форм у називному відмінку однини і множини.

У парадигмі виділяють одну форму як основну, вихідну. Для прикметників такою є **називний відмінок однини прикметників чоловічого роду** (далі наз. відм. одн. чол. роду)⁴. Цей відмінок у зазначених пам'ятках репрезентований закінченнями **-ый (-ьи)** і **-ий (-ии), (-ій)**, що були характерними відповідно для твердої та м'якої груп⁵.

У пам'ятках, що походять з території Полтавщини, виявлено велику кількість прикметників твердої відміни чоловічого роду з флексією **-ый**. З генетичного погляду староукраїнське закінчення **-ьи** було закономірним продовженням давньої формотворчої морфемі **-ьи**, яка у свою чергу походить від праслов'янського форманта **-ъѣ***: *подозрен(ы)й человек* (1635, ЛРК, 36), *Кондрат Лисы(и)* (1654, ЛРК, 23), *ныншъны(и) су(д)* (1655, ЛРК, 44), *ласкавый отець* (1683, Ст., 44), *пан обозный* (1683, Ст., 17), *палець мизинный укороченный* (1683, Ст., 2), *грѣх телесный* (1686, Ст., 31), *оныи луг* (1686, Ст., 30), *старый человек* (1686, Ст., 33), *нѣмацный, сусѣд Зденский* (1687, Ст, 35), *пояс срѣбный* (1690, Ст., 63), *чесный господин* (1696, Ст., 111), *всегдашный богомолець* (1698, Ст., 478), *подтвердительный универсаль* (1709, Ст., 532). Задньоязикові **г, к, х**, що у давньоруськоукраїнській мові сполучалися з **ы**, зберігають свою твердість і у староукраїнських пам'ятках: *родичь Ператинский* (1683, Ст., 2), *Хведорь – высокий* (1683, Ст., 2). Перевага закінчень **-ый** у формах прикметників XVII – XVIII ст. свідчить про ще збережену традицію давнього письма.

Варто зазначити, що протягом свого історичного розвитку таке явище, як ствердіння шиплячих, набуло в кожній із східнослов'янських мов своїх специфічних властивостей. Пам'ятки української мови, за дослідженнями П. Бузука, вказують на те, що відбулося ствердіння шиплячих, може, навіть і в XV ст.⁶

Процес ствердіння шиплячих, який був характерний для української мови, знайшов орфографічне відображення і у зазначених пам'ятках Середньої Наддніпрянщини: *поясь ... жовто-гарячий* (1683, Ст., 2). Очевидно, така зміна була підтримана сильною тенденцією до ствердіння шиплячих приголосних у всіх позиціях⁷. Однак у пам'ятках також зафіксовано спорадичні випадки прикметників м'якої відміни чол. роду наз. відм. з основами на **ж, ч, ш**: *бра(т) и(х) мн. : (й)шии(и)* (1654, ЛРК, 27), *лѣпшиий пожиток* (1684, Ст., 23), *купчий запис* (1739, Ст., 383).

Паралельно з традиційними закінченнями на **-ый** прикметників у пам'ятках XVII – XVIII ст. Середньої Наддніпрянщини зустрічаємо закінчення на **-ий (-ій), (и)** (**<ьи**): *незвича(й)ни(й) и зли(й) поступокъ* (1650, ЛРК, 46), *велики(и) бояри(н)ъ* (1655, ЛРК, 36), *Ωстанъ Глухи(й)* (1656, ЛРК, 84), *писарь мѣский* (1674, Ст., 390), *позосталий пасинокъ* (1683, Ст., 392), *дѣдовский гай* (1683, Ст., 14), *староста полонецкий* (1683, Ст., 4), *Паламарувский лѣс* (1683, Ст., 13), *фундушь нікому непевний* (1685, Ст., 516), *панъ сотникъ Пирятинский* (1686, Ст., 412), *ступникъ сотницкий* (1686, Ст., 412), *позосталий гай березовий* (1687, Ст., 415), *Андрей Гладкій* (1688, Ст., 418), *козак Митченский* (1689, Ст., 45), *цалий злодѣй* (1691, Ст., 66), *тяглий чоловѣк* (1691, Ст., 79), *атаман Курѣнский* (1692, Ст., 91), *жител Чорнуский* (1695, Ст., 103), *стоячий берегъ* (1695, Ст., 452), *жител Бубновский* (1697, Ст., 118), *долг лѣтній* 1697, (Ст., 118), *син атаманский* (1698, Ст., 127), *атаман Усовский* (1698, Ст., 136), *урад обополній Пиратинский* (1698, Ст., 144), *великій добродію* (1698, Ст., 478), *мещанин лохвицкии* (1701, ДНМ, 21), *сотникъ сосницкии* (1710, ДНМ, 38), *жител новомлинський* (1711, ДНМ, 51), *один воль воль бѣлии*, *други гнѣди* (1723, ДНМ, 150), *ярок свой власній* (1737, Ст., 375), *вишеписанній ... запис* (1737, Ст., 383), *убітій Петро* (1740, ДНМ, 286). Прикметники з суфіксами **-ськ-, -ск, -цьк-** частіше мають флексію **-ий (-ій)** і формують м'яку групу прикметникової парадигми: *Феѡдо(р) запади(н)ски(и)* (1654, ЛРК, 27), *жител каплицкий* (1674, Ст., 390), *дворъ нашъ господарский* (1683, Ст., 4), *асауль ... Лубенський* (1686, Ст., 409), *Войтенко прилуцький*

(1687, Ст., 467), *асауль полковий лубенський* (1687, Ст., 416), *Кічкаровскій* (1688, Ст., 418), *писар мѣскій* (1691, Ст., 387), *сотникъ журавський* (1714, Ст., 545), *обивател Пирятинскій* (1737, Ст., 375), *вряд ... пирятинскій* (1737, Ст., 375), *атаман городовой Пирятинскій* (1737, Ст., 375), *козак Кейбаловскій* (1739, Ст., 381), *козакъ малодѣвицкій* (1742, ДНМ, 299).

Б. Ткаченко, розглядаючи відміни прикметників, флексію **-ій** називає морфологічною інновацією, ту зміну, яка полягає в заміні ненаголошеного закінчення наз. відм. одн. прикметників чол. роду **-ий** на **-ій**, і наголошує, що це не законсервований залишок старовини, а категорія жива, активна. Вона притягає до себе як у народних говорах, так і у літературній мові новотвори та нові запозичення з чужих мов⁸.

У досліджуваних актових книгах прикметники твердої і м'якої відмін часто змішуються. Яскравим прикладом такої взаємозаміни виступають одні й ті самі прикметники, які зустрічаються у межах однієї й тієї ж пам'ятки, у одних і тих же словах: *асауль наш полковий лубенський* (1685, Ст., 516), *асауль теде полковий лубенський* (1686, Ст., 410). Це свідчить, очевидно, про те, що переписувачі, незважаючи на сильну традицію письма, вже не розрізняли звуків [ы], [и] у закінченнях. Цей факт відбиває у писемних пам'ятках таку важливу ознаку фонетичної системи української мови, як злиття етимологічних [ы], [и] в одному звукові передньо-середнього ряду, високо-середнього підняття [и].

А.П. Грищенко також відзначає звичайність випадків заміни прикметникового закінчення **-ый** варіантом **-ий (-ій)** у писемних джерелах, що треба вважати найважливішим свідченням функціональної тотожності відповідних морфем⁹. За дослідженнями А.П. Грищенка, спорадичне вживання варіантів **-ий (-ій)** на місці традиційного закінчення **-ый** припадає на XV ст., а вживання цих варіантів закінчень у прикметниках з основами на твердий приголосний активізується у XVII – XVIII ст.¹⁰, що підтверджують виявлені нами флексії у досліджуваних пам'ятках. Як і у літературній мові, флексії **-ий** (для твердої групи) та **-ій** (для м'якої)¹¹ має переважна більшість південно-східних діалектів наз. відм. одн. прикметників чоловічого роду. Проте у говірках південно-східної Полтавщини та в слобожанських говірках уна-

слідок індукції м'якої групи на тверду флексія **-ій** поширилася і в твердій групі прикметників¹².

Мова актових книг **наз. відм. одн. сер. роду** послідовно упадкувала від спільносхіднослов'янського періоду повні прикметникові форми на **-оє**: *добровольное отъ Юска Яковенька признатіе* (1686, Ст., 409), *таковое зеспане добровольное* (1687, Ст., 415), *явное, ясное и добровольное чиниль сознане* (1688, Ст., 419), *Царское Величество* (1690, Ст., 428). Прикметники середнього роду в основній масі українських діалектів, зокрема у південно-східних, у називному (та знахідному) відмінках однини мають членні стягнені форми з флексією **-е**¹³. У літературній українській мові прикметники середнього роду однини за характером кінцевого приголосного основи мають відповідно закінчення **-е, -є**¹⁴.

Членним прикметникам **наз. відм. одн. жін. роду** у пам'ятках XVII – XVIII ст. Середньої Наддніпрянщини властиве нестягнене закінчення **-ая (а<)**: *чарка сребна<* (1655, ЛРК, 35), *обывате(л)ка ми(р)горо(д)ская [!]* (1655, ЛРК, 66), *войсковая часть* (1686, Ст., 414), *обывателка ператинская* (1686, Ст., 410), *тая влчистая его купля* (1687, Ст., 415), *аренда була в селх нашемъ горлчлчаная* (1688, Ст., 417), *старшина лукомская* (1691, Ст., 518), *другая половина* (1699, Ст., 496), *мировая запись* (1701, Ст., 506), *старая козачка лесконозая* (1708, ДНМ, 33), *дарственная запись* (1713, Ст., 513). Поодинокими є форми м'якої відміни на **-яя**: *вся громада тамошняя* (1708, ДНМ, 32).

Стягнені форми прикметників жін. роду: *дівка...беремінна* (1741, ДНМ, 240), новітня флексія **-а** яких пояснюється дією морфонологічного процесу [aja]>[aa]>[a]¹⁵, у актовій мові XVIII ст. ще зустрічаються зрідка.

Діалектна морфологія у словоформі прикметників жіночого роду однини в українській мові розрізняє закінчення **-ая(-яя)** і **-а(я)** залежно від позиції наголосу. Така залежність дає вагомий підстави для припущення, що саме ненаголошена позиція закінчення була вихідним моментом для наступних змін у закінченні називного відмінка однини прикметників жіночого роду¹⁶. Н.П. Прилипко, досліджуючи прикметник у говорах української мови, зазначає, що "форма наз. відм. одн. прикметників жін. ро-

ду досить одноманітна. У говорах розрізняється тільки стягнена чи повна форми: -а/'-а або -аја/'-аја (у говірках з утраченим розрізненням м'яких і твердих основ виступає флексія -а або -аја). Більшості діалектів властива стягнена форма¹⁷. У давньо-слов'янських мовах стягнення відбувалося у формах непрямих відмінків (крім знахідного), а в називному та знахідному ще тривалий час існували нестягнені форми, зокрема і в давньоруськоукраїнській мові; процес стягнення цих форм починається пізніше в окремих її говорах в епоху розпаду східнослов'янської мовної єдності. Ось чому серед сучасних східнослов'янських національних мов лише українська характеризується стягненими формами типу *нова, синя*¹⁸.

Різнотипними і цікавими є форми множини прикметників в українській мові у пам'ятках Середньої Наддніпрянщини XVII – XVIII ст.

У зв'язку з взаємодією різних відмінкових форм, які впливали на стабілізацію формотворчого афікса прикметників у **наз. відм. мн.**, у пам'ятках української мови зазначена словоформа характеризується досить розгалуженою системою варіантних закінчень, зокрема, таких закінчень: **-іє, -ые, -иѣ, -ии, -ие, -ыя, -іи, -ія, -и.**

Розмаїття закінчень прикметників у називному відмінку множини походить з давньоруськоукраїнської мови, де окремі закінчення вживалися у різних родах прикметників. У староукраїнській мові колишні родові закінчення називного відмінка множини прикметників в цілому нівелювалися до часу появи перших пам'яток. С.П. Бевзенко зазначає, що саме форми чоловічого роду стали спільними для всіх трьох родів, витіснивши з ужитку ті форми, що не збігалися з ними¹⁹. Але, як зауважує І.М. Керницький, думки науковців про те, яка з цих форм витіснила інші і стала провідною, розбігаються²⁰.

У називному відмінку множини закінчення прикметників м'якої групи **-іє, -ие** часто зустрічаємо після суфіксів **-ск-, -к-** у прикметниках множини: *Низовськіє землі, Черниговськіє, Резанськіє, Ростовськіє, Ярославськіє, Белоозерськіє, Удорськіє, Обдорськіє, Кондинськіє* (1690, Ст., 426), *Великіє Князы* (1690, Ст., 428), *вшелякіє пожитки* (1690, Ст., 50), *селища Сурмачувськіє* (1690, Ст., 52), *жителѣ Непратовськіє* (1698, Ст., 140), *гатки мѣськіє*

Пиратинские (1699, Ст., 147), *слуги мьские* (1708, ДНМ, 33); **-іе**, **-іе** (м'якої групи), **-ые** (твердої групи) після основи на **-н-**: *дтховъніе особи* (1655, ЛРК, 55), *прежніе книги* (1683, Ст., 394), *братиши родные* (1684, Ст., 400), *наклади правніе* (1687, Ст., 385), *мененніе молодики* (1687, Ст., 36), *люди опытные* (1688, Ст., 418), *вѣрніе, и радѣтельніе...служби* (1690, Ст., 425), *поля пахатніе* (1690, Ст., 424), *сестры рожоніе* (1690, Ст., 46), *плетцы их старожитніе* (1690, Ст., 50), *поля пахатные* (1690, Ст., 425), *наклады правные* (1690, Ст., 55), *мужественные служби* (1690, Ст., 425), *многіе люде* (1697, Ст., 469), *люди старинніе* (1697, Ст., 469), *вышмененніе жителѣ ... старожитніе* (1697, Ст., 470), *приемніе речи* (1698, Ст., 142), *пояси срібніе* (1699, Ст., 498); *арендарѣ лохвицкые* (1712, ДНМ, 58); варіанти флексій м'якої відміни **-іи**, **-іе**, **-іе** після **ж**, **ч**, **ш**: *ближшійи кгрунта* (1698, Ст., 477), *старожитншійшше мелники* (1686, Ст., 411), *Пресвѣтлѣйшіе і державнѣйшіе, Великіе Государѣ* (1690, Ст., 426); паралельні фонетичні варіанти маємо і після губних: *самые сны* (1683, Ст., 13), *учтившш особы* (1684, Ст., 415), *потребы млиновые* (1684, Ст., 402), *сторожи баитовіе* (1698, Ст., 131), *готовіе гроши* (1701, ДНМ, 21). У пам'ятках зафіксовані нестягнені форми прикметників на позначення кольорів, наприклад: *чоботи чорншш* (1686, Ст., 110).

У сучасній українській мові найбільш уніфікованими є прикметникові флексії у множині, оскільки за родами в множині прикметники не розрізняються. Називний відмінок множини прикметників усіх трьох родів у сучасній українській мові закінчується на **-і (-ї)**²¹.

З проведеної роботи можна зробити висновок, що формування прикметникової парадигми української мови XVII – XVIII ст. було завершено лише частково. Була сформована система закінчень прикметників чоловічого роду однини у називному відмінку, що властиво також для сучасної української мови. Водночас для прикметників жіночого та середнього родів у називному відмінку однини характерні нестягнені форми закінчень, а для прикметників всіх родів у називному відмінку множини – розгалужена система варіантних закінчень. Отже, прикметникова па-

радика у середньонадніпрянських говорах XVII – XVIII ст. перебувала у процесі становлення.

¹Гриценко П.Ю. Середньонадніпрянський говір / П.Ю. Гриценко // Українська мова : Енциклопедія. – К. : Укр. енциклопедія, 2000. – С. 534; ²Передрієнко В.А. Формування української літературної мови XVIII ст. на народній основі / В.А. Передрієнко. – К., 1979. – С. 12; ³Сосюр Фердинан де. Курс загальної лінгвістики / Ф. де Сосюр. – К., 1988. – С. 160; ⁴Гриценко А.П. Прикметник / А.П. Гриценко // Українська мова: Енциклопедія. – К. : Укр. енциклопедія, 2000. – С. 489; ⁵Історична граматики української мови. – К., 1980. – С. 173; ⁶Історія української мови. Морфологія. – К., 1978. – С. 175; ⁷Бузук П.О. Нарис історії української мови / П.О. Бузук. – К., 1927. – С. 59; ⁸Історична граматики української мови. – К., 1980. – С. 175; ⁹Ткаченко Б. Деякі морфологічні інновації в лівобережних південних говорах / Б. Ткаченко // Наукові записки харківської науково-дослідчої катедри мовознавства. – 1927. – С. 124; ¹⁰Гриценко А.П. Прикметник в українській мові / А.П. Гриценко. – К., 1978. – С. 64; ¹¹Гриценко А.П. Зазнач. праця. – С. 66, 67; ¹²Український правопис. – К., 2008. – С. 98; ¹³Бевзенко С.П. Зазнач. праця. – С. 107; ¹⁴Бевзенко С.П. Зазнач. праця. – С. 108; ¹⁵Український правопис. – К., 2008. – С. 99; ¹⁶Гриценко А.П. Зазнач. праця. – С. 93; ¹⁷Історія української мови. Морфологія. – К., 1978. – С. 200; ¹⁸Прилипка Н.П. Форми називного відмінка однини прикметників середнього й жіночого роду в говорах української мови / Н.П. Прилипка // Українська лінгвістична географія. – К., 1966. – С. 110; ¹⁹Гриценко А.П. Зазнач. праця. – С. 176; ²⁰Бевзенко С.П. Указ. роб. – С. 302; ²¹Керницький І.М. Система словозміни в українській мові на матеріалі пам'яток XVI ст. // І.М. Керницький. – К., 1967. – С. 117; ²²Український правопис. – К., 2008. – С. 100.

Умовні скорочення назв джерел

Ст. – Стороженки. Семейный архивъ. – Т.6. – К., 1908.

ДНР – Ділова і народно-розмовна мова XVIII ст. (Матеріали сотенних канцелярій і ратуш Лівобережної України) / Підгот. до вид. В.А. Передрієнко. – К. : Наукова думка, 1976.

ЛРК – Лохвицька ратушна книга другої половини XVII ст. (Збірник актових документів) / Підгот. до вид. О.М. Маштабей, В.Г. Самійленко, Б.А. Шарпило. – К. : Наукова думка, 1986.